بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەل

پەرلەمانـــی کوردستان ـ عیراق

پشت بە حوکمی برِگە (1)ی ماددە (56) لە یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هـەموارکراو، لـەسـەر داوای ژمارەی یاسایی پەرلـەمانتاران. پەرلـەمانی کوردستان ـ عیراق لـە دانیشـتنی ئاسـایی ژمـارە (13)ی رۆژی 2009/3/13دا ئەم یاسایەی دەرکرد:-

یاسای ژمارە (5) ی ساڵی 2009
یاسای هەموارکردنی پێنجەمی یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق
ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو

ماددەی یەکەم:

برِگەی (2) لـەماددەی بیست و دووەم لـەیاساکە هەموار دەکرێت و بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

2ـ لیستی پاڵێوراوەکان لـەماوەی پانزە رۆژدا لـەرِۆژی راگەیانـدنی کـاتی هەڵبژاردنەکانـەوە پێشـکەش بەسەرۆکی دەستەی گشتی دەکرێت، لـەگەڵ ئەو بەڵگەنامە پێویستیانەی لـەماددەی بیست و یەکـەمی ئەم یاسایەدا هاتوون.

ماددەی دووەم:

ماددەی بیست و پێنجەمی ئەم یاسایە هەڵدەوەشێتەوەو ئەمەی خوارەوە جێی دەگرێتەوە:

یەکەم: ریکلامی هەڵبژاردن لـەرۆژی دوای راگەیاندنی لیستی پاڵێوراوانەوە دەست پێ دەکات و بەچل و هەشت کاتژمێر پێش دەست پێکردنی پرۆسەی دەنگدان کۆتایی پێ دێت.

دووەم: کۆمیسیۆن ئـەو شـوێنانە دەستنیشـان دەکـات کـە نـابێ ریکلامـی هەڵبـژاردن و هەڵواسـراوی جارِنامەی هەڵبژاردنی تێدا بەکار بهێنرێت، ئەمەش بە درێژایی ئەو ماوەیەی کە رێ بـە ریکلامـی هەڵبژاردن دەدرێ.

سێیەم: لـەسەر قەوارە سیاسییە بەشداربووەکانی هەڵبژاردنەکانە هەڵواسراوی ریکلامی هەڵبژاردن لابەرن، ئەمەش بەپێی ئەو رێنماییانەی کە کۆمسیۆن دەریان دەکات.

چوارەم:

1- بەکارهێنانی ئەو بینایەتانەی کە وەزارەت و فەرمانگەکانی هەرێم و هەموو شوێنەکانی کارکردن و فەرمانبەریەتی بۆ کاری حزبی یا ریکلامی هەڵبژاردن قەدەغە دەکرێ.
2- رێ بەفەرمانبەرانی فەرمانگەکانی هەرێم و دەسەڵاتداریەتی خۆجێیەتی نادرێت پێگەی فەرمانبەرایەتی خۆیان یاخود داهاتی هەرێم یاخود هۆیەکانی یا دەزگاکانی بۆ بەرژەوەندی خۆیان یا هەر پاڵێوراوێك بەکاربهێنن بە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و دەزگا سەربازییەکانیشەوە بۆ ریکلامی هەڵبژاردن یاخود کارتێکردنی دەنگەران.

پێنجەم:

1- نابێ هیچ پاڵێوراوێك رۆژی دەنگدان بەرنامەی کار یاخود بڵاوکراوە یان بلیت یا بەڵگەنامەی دیکە بەخۆی یابەهۆی غەیری خۆیەوە بڵاوبکاتەوە.
2- نابێ هیچ کارمەندێك لەفەرمانگەکانی هەرێم یا ئەندامانی دەسەڵاتداریەتی خۆجێیەتی رۆژی دەنگدان بەرنامەی کار بەخۆی یا بەهۆی غەیری خۆیەوە بڵاوبکاتەوە.
3- نابێ ریکلام یان دابەشکردنی بەرنامەی کار یان بڵاوکردنەوە یان پلیت بەناوی پاڵێوراوێك بڵاوبکرێتەوە کە لە تۆماری پاڵێوراوەکانا تۆمار نەکرا بێ.

شەشەم: قەدەغەیە پاڵێوراوان ریکلامی هەڵبژاردنی وابکەن کە خەڵەتاندن و فێڵ لێ کردنی دەنگدەرانی تێدابێ یاخود شێوازی بریندار کردن یان ناوزڕاندن لە ریکلامی هەڵبژاردندا بەکاربهێنن.

حەوتەم: خەرج کردنی پارە بۆ ریکلامی هەڵبژاردن لەماڵی گشتی یان لەبودجەی وەزارەتەکان یان لەماڵی وەقف یان لەپارەی پشتگیری دەرەکی قەدەغەیە.

هەشتەم: نابێ هیچ حزبێك یان کۆمەڵێك یان رێکخستنێك یان قەوارەیەك یان کەسەکان یان هەرلایەنێك شێوەیەك لەشێوەیەکانی پاڵەپەستۆ یان ترساندن یان بەکافر دانان یان بەخائین دانان بەکاربهێنن.

ماددەی سێیەم:

برگەی (چوارەم) لەماددەی سی و شەشەم (دووبارە) ئەم یاسایە هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی چوارەم:

ماددەی پەنجاو حەوتەمی یاساکە هەڵدەوەشێتەوە و ئەمەی خوارەوە جێی دەگرێتەوە:

یەکەم: هەر کەسێك بەیاننامە یان وێنە یان بڵاوکراوەی هەڵبژاردنی تایبەت لەدەرەوەی ئەو شوێنانەی هەڵبواسێت کەبۆ هەڵواسین تەرخان کراوە بۆ ماوەیەك بەند دەکرێ کە لەمانگێك زیاتر نەبێت.

دووەم: هەر کەسێك سەپێچی حوکمی برگەکانی (چوارەم، پێنجەم، شەشەم، حەوتەم)ی ماددەی بیست و پێنجەمی ئەم یاسایەی کرد بۆ ماوەیەك بەند دەکرێ کە لەمانگێك کەمتر نەبێ و لەشەش مانگ

زیاتر نەبێ و، غەرامەیەکیشی لێ وەردەگیرێ کە لەیەك ملیۆن دینار کەمتر نەبێ و لە پێنج ملیۆن دیناریش زیاتر نەبێت.

سێیەم: هەر کەسێك ئەمانەی خوارەوەی کرد بۆ ماوەیەك بەند دەکرێ کە لە (6) شەش مانگ کەمتر نەبێ و غەرامەیەکیشی لێ وەردەگیرێ کە لە (100,000) سەد هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە (500,000) هەزار دیناریش زیاتر نەبێ:

1- بەئەنقەست ناوێك یا ناوەکان یان سیفاتی قەڵبی لەخشتەی دەنگدەران تۆمار کرد یان بەئەنقەست ناوێك پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دانەنێ.

2- ناوی خۆی یان ناوی جگە لەخۆی بەبێ بوونی مەرجی یاسایی پێویست تۆمار کرد و دەرکەوت کە بەمە دەزانێ و هەر کەسێکی دیکەش کەناوێکی تۆمار نەکرد یان سڕییەوە.

3- لەهەڵبژاردندا دەنگی خۆیدا و دەشیزانی کەناوی پێچەوانەی یاسا لەتۆماری دەنگدەراندا تۆمار کراوە یان مەرجەکانی یاسایی پێویست لەبەکارهێنانی مافی خۆی لە هەڵبژاردنەکاندا لەدەست داوە.

4- بە ئەنقەست بە ناوی جگە لە خۆی دەنگیدا.

5- نهێنی دەنگدەری بەبێ ڕەزامەندی خۆی بڵاو کردەوە.

6- مافی خۆی لە یەك هەڵبژاردندا لە جارێك زیاتر بەکارهێنا.

7- ویستی دەنگدەری نەخوێندەواری گۆڕی و ناوێکی نووسی یا ئاماژەی بە نیشانەیەك کرد کە مەبەستی دەنگدەر نییە یان کۆسپی خستە پێش هەر دەنگدەرێکەوە بۆ ئەوەی مافی هەڵبژاردن بەکارنەهێنێت.

8- لە پتر لە بازنەیەك یان لیستێکی هەڵبژاردن خۆی پاڵاوت.

9- لە کاتی جوداکردنەوەی دەنگەکاندا گزی ((تزویر)) کرد.

چوارەم: هەر کەسێك ئەمانەی خوارەوە بکات بۆ ماوەیەك بەند دەکرێ کە لە مانگێك کەمتر نەبێ و لە ساڵێکیش زیاتر نەبێ:

1- بە ئەنقەست دەست درێژی کردە سەر وێنەی پاڵێوراوەکان یا بەرنامەکانیان کە لە شوێنی تایبەتی هەڵواسراون، بۆ حیسابی کەسێکی دیکە یان لایەنێکی دیاری کراو بە مەبەستی زیان گەیاندن بەو پاڵێوراوە یان کارتێکردن لە ڕەوتی پرۆسەی هەڵبژاردن.

2- کشانەوەی پاڵێوراوێك یان زیاتری لە پرۆسەی هەڵبژاردن ڕاگەیاند و دەشیزانی کە ئەو کارە ڕاست نییە، ئەمەش بە مەبەستی کارتێکردن لەسەر دەنگدەران یان گۆڕینی دەنگەکانی پاڵێوراو بۆ خۆی.

3- دەست درێژی کردنە سەر هۆیەکانی ڕیکلامی هەڵبژاردن، ئەوەی کە بە یاسا ڕێی پێ دراوە لەبەر هەر هۆیەك بێ چ جای بە سڕینەوە یان بە دڕین یان بە شتی تر یان هەر دەستکارییەکی لەم جۆرە.

پێنجەم: هەر کەسێك ئەمانەی خوارەوە بکات بە ماوەیەك سزادەدرێ کە لە ساڵێك کەمتر نەبێ:

1- هێزو هەڕەشەی بۆ ڕێگرتن لە دەنگدەر بەکارهێنا تا نەتوانێ بە شێوەیەکی دیارکراو مافی خۆی لە دەنگداندا بەکاربهێنێ یان لە دەنگدان قەدەغەی کرد.
2- گەر شتێکی دا یان خستییەروو یان بەڵێنیدا سوودێك بە دەنگدەر یان غەیری ئەو بگەیەنێت تاکو بە شێوەیەکی دیارکراو دەنگ بدات یان لە دەنگدان قەدەغەی بکات.
3- ئەگەر سوودێکی قەبووڵ کرد یان بۆ خۆی داوای کرد یان بۆ غەیری خۆی، لەوانەی کە بە خزمەتی گشتی لە پرۆسەی هەڵبژاردن راسپێدراون.
4- گەر هەواڵی ناراستی لە نێو دەنگدەراندا لەسەر رەوشتی یەکێك لە پاڵێوراوەکان یان ناو بانگی بلاّوکردەوە یان پەخشی کرد بە مەبەستی کارتێکردن لە بیروڕای دەنگدەران لە ئەنجامی هەڵبژاردندا.
5- بە چەکەوە یان بە چەکێکی بریندارکەر بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە چووە ناو ئەو بارەگایەوە کە بۆ هەڵبژاردنەکان تەرخان کراوە.
6- جنێویدا یان تۆمەتی هەڵبەست یان دەست درێژی کردە سەر لیژنەی هەڵبژاردنەکان یان یەکێك لە ئەندامانی لە کاتی پرۆسەی هەڵبژاردندا.
7- تێکدانی سەندووقەکانی دەنگدان یان خشتەکانی هەڵبژاردن یان هەر بەڵگەنامەیەك کە پەیوەندی بە پرۆسەی هەڵبژاردنەوە هەبێ.
8- دروشمە ئاینییەکان یان شوێنەکانی پەرستنی بۆ مەبەستەکانی کاری حزبی یا ریکلامی هەڵبژاردن بەکار هێنا.

شەشەم: هەر کەسێك ئەمانەی خوارەوە ئەنجام بدات بۆ ماوەیەك بەند دەکرێ کە لەساڵێك کەمتر نەبێ و غەرامەیەکیشی لێ وەردەگیرێ کە لە (100,000) سەد هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە (500,000) پێنج سەد هەزار دیناریش زیاتر نەبێت.

1- دەستی بەسەر کاغەزەکانی دەنگدان یاخود خشتەکانی دەنگدەراندا گرت یان شاردنیەوە یان نەیهێشتن یان لەناوی بردن یان تێکیدان یان دزینی یان بەهەر ڕێگایەك لەڕێگاکان ئەنجامەکەیانی گۆڕی.
2- ئازادی هەڵبژاردنی تێکدا یان لە ڕێگای بەکارهێنانی هێز یا هەڕەشەوە سیستەمەکەی تێکدا.

حەوتەم: ئەگەر دەرکەوت قەوارەی سیاسی بەشداری لەئەنجامدانی هەر تاوانێك لەتاوانەکانی هەڵبژاردندا کردبێ و، دەقی لەم یاسایەدا هاتبێ، ئەوا غەرامەیەکی دارایی لێ وەردگیرێ کە بڕەکەی (50,000,000) پەنجا ملیۆن دینارە.

هەشتەم: قەوارەی سیاسی لەو دەنگانە بێ بەش دەکرێ لەو بنکەی هەڵبژاردنەکە کەیەکێك لەتاوانەکانی هەڵبژاردنی ئەنجام دابێ کە دەقی لە بڕگەکانی (یەکەم، پێنجەم، شەشەم، حەوتەم، هەشتەم) ماددەی (25)ی ئەم یاسایەدا هاتووە.

نۆیەم: هەر کەسێك سەر پێچی حوکمی بڕگەی (هەشتەم)ی ماددەی (25)ی ئەم یاسایە بکات. ئەوا بەند دەکرێ و غەرامەیەکیشی لێ وەردەگیرێ کە لە (10) دە ملیۆن دینار کەمتر نەبێ و لە (25) بیست و پێنج ملیۆن دیناریش زیاتر نەبێ.

دەیەم: هەر حزبێك یان قەوارەیەکی سیاسی میلیشیای چەکداری هەبێ لەبەشداربوونی هەڵبژاردنەکان بێ بەش دەکرێ.

یازدەیەم: هەر قەوارەیەکی سیاسی لەبەشداربوونی هەڵبژاردنەکان و ژماردنی دەنگەکان بێ بەش دەکرێ ئەگەر بەهێز یان بە هەڕەشەی بەکارهێنانی هێز بۆ بەرژەوەندی خۆی یان جگە لەخۆی ناوچەیەکی هەڵبژاردنی داخست.

دوازدەم: هەوڵدان بۆ ئەنجامدانی تاوانەکانی هەڵبژاردن کە دەقەکانیان لەم یاسایەدا هاتووە بەدەر لەحوکمەکانی بنەما گشتییەکان بەسزای تاوانی تەواو سزا دەدرێ.

ماددەی پێنجەم: (ماددەیەکی زیادەیە)

یەکەم: ئەگەر ئەندامی پەرلەمان لەبەر هەر هۆیەك کورسییەکەی لەدەستدا، ئەوا پاڵێوراوی دوای ئەو لەلیستەکەی خۆی بەگوێرەی ئەو تەرتیبەی تێیدا هاتووە، جێی دەگرێتەوە، ئەمەش بەچاو ئەو لیستانەوە کە هاوبەندییان نەکردووە.

دووەم: ئەگەر ئەندامی پەرلەمان لەبەر هەر هۆیەك کورسییەکەی لە دەستدا، ئەوا پاڵێوراوی دوای ئەو لە هەمان قەوارەی سیاسی کە هاوبەندی لە ناو لیستی هەڵبژاردنی هاوبەندیدا کردووە جێی دەگرێتەوە.

سێیەم: ئەگەر کورسییە بەتاڵەکە هی لیستێك بوو کە پاڵێوراوی نەمابێ، ئەوا کورسییەکە بۆ پاڵێوراوێکی دیکە لە قەوارەیەکی سیاسی دیکە تەرخان دەکرێ کە کەمترین رادەی ژمارەی ئەو دەنگانەی بە دەست هێناوە کە بۆ پڕکردنەوەی کورسییەك پێویستە و، بە پێچەوانەوەش کورسییەکە بە بەتاڵی دەمێنێتەوە.

چوارەم: ئەگەر کورسییە بەتاڵەکە تایبەت بە ئافرەت بوو، مەرج نییە ئافرەتێکی دیکە جێی بگرێتەوە، مەگەر لەو بارەدا کە کاریگەری لەسەر رێژەی نوێنەرایەتی ئافرەتاندا هەبێ.

ماددەی شەشەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی حەوتەم:

ئەم یاسایە لەرۆژی دەرچوونیەوە جێبەجێ دەکرێ و لەرۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان)دا بڵاودەکرێتەوە.

عەدنان موفتــی
ســـــــەرۆكی پـــەرلەمـــــانی
كوردستان ـ عێراق

هۆیە پێویستیەكانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە

بۆ مسۆگەر كردنی ئەنجامدانی هەڵبژاردنێكی پاك و بێگەرد لە هەرێمدا و لەبەر ئەوەی تاوانەكانی هەڵبژاردن و سزاكانیان وردنین و لە پێناو توندكردنی سزای تاوانەكانی هەڵبژاردن پاش روون بوونەوەی حاڵەتەكانیان و لە پێناو ئاسان كردنی ئەنجامدانی هەڵبژاردنەكان و بۆ راماڵینی ئەو كۆسپانەی كە رێگا لە پاك و خاوێنی و روونیەتییەكەی دەگرن، ئەم یاسایە دەركرا.

تێبینی/ ئەم یاسایە بەبریاری ژمارە (9)ی سالی 2009 لەلایەن سەرۆكی هەرێمی كوردستانەوە دەرچوێنرا